

IV

ТРИ ОРТ ВЕКТОРА⁴¹⁹ ЈЕДНОГ ЧАСНОГ, БОГАТОГ ЖИВОТА И БЛИСТАВЕ НАУЧНЕ КАРИЈЕРЕ

СВЕТОЛИК СТАНКОВИЋ

Признајем да писање овога текста почињем са стрепњом и неизвесношћу да ли ћу умети и моћи да кажем довољно, на малом простору, о једној изузетној личности као што је Милан С. Димитријевић, астроном, песник, друмовник, како га именује проф. др. Никола Цветковић, у истоименој и обимној монографији, у издању Астрономског друштва „Руђер Бошковић“ из Београда.

⁴¹⁹ Јединични вектор (орт) је вектор чији је интензитет једнак јединици.

Сав загледан у звездано небо, “велико и немилосрдно у својој лепоти“, књигу коју је сам Бог расклопио над нашим главама, Милан је посветио свој живот одгонетању њених тајанствених слова, дајући велики допринос томе одгонетању и развоју астрономске науке у Срба, друге половине двадесетог века. Оно по чему се Димитријевић посебно истиче, то је видан допринос *креативном повезивању* и практичној примени астрофизичких и физичких сазнања код нас и у свету.

За Милана С. Димитријевића истраживање васионе представља једну од највеличанственијих интелектуално – стваралачких авантура савременог човечанства, али дубоко свестан човекове немоћи, и помало разочаран, са жаљењем констатује да круцијално питање модерне астрономске науке, о постојању живота изван Земље, још увек тражи одговор, и остаје отвореним за будуће генерације истраживача.

Права мера развоја астрономске науке у двадесетом веку, најбоље ће се схватити ако будемо подсетили на чињеницу да је, пре само једног столећа: научницима била непознаница, зашто звезде сијају, као и претпоставка већине истраживача васионе да је универзум вечан и у основи непроменљив.

Савремена астрономска наука, смело тврди, да је космос релативно млад и да се током свог развоја драматично мења. Утврђено је да звезде сјаје због нуклеарних процеса, које данас научници истражују и у лабораторијама.

У једном свом раду, Милан С. Димитријевић пише: „Светлост најудаљенијих галаксија враћа нас у прошлост од неколико милијарди година после настанка Универзума, а позадинско зрачење, које испитујемо, је остатак прве прасветлости која је синула триста хиљада година после почетка, много пре него што су прве галаксије формиране“.

Данас, научник уопште, па и научник – астрофизичар, није само теоријски мислилац, он је студијски посленик – експериментатор, чије умовање контролише животно – делатни *praxis*, и обрнуто. Наука, како је схвата Милан С. Димитријевић, није гола апстракција. Она је непрекидни ток настајања и *развоја концепција*,⁴²⁰ као оне о простору, стварности, постојању; а научне истине нису нешто коначно и једном за свагда дато.

Истински успешни научни делатници, поред свих личних способности и надарености, великих прегнућа и прилежности, љубави и оданости науци којом се баве, имају и своје узор. Уосталом, у природи је човека да има узоре. Ма чиме се бавио, ма чему тежио. И Милан С. Димитријевић има својих узора. Његови су узор великани науке и људске мисли уопште. Пре свега ту су: Никола Тесла, Милутин Миланковић, Ђорђе Станојевић, али и његов отац Сергије Димитријевић, значајно име српске науке и културе, посебно нумизматике, преко које ће помно истраживати српску историју, дајући видне резултате

420 Н. Цветковић од почетка истрајно прати научно-стваралачку активност Милана С. Димитријевића, о чему недвосмислено сведоче два прилога: *Космос у зрачном обасјању спектралних линија* и *Стваралачка анализа астрофизике спектра*, у књизи Н. Цветковића: *Писци завичајних простора*, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, 2020, стр. 147-151.

и откривајући истине и чињенице о српском народу, дубоко запретане под наслагама времена, отржући их од заборава.

Мало је научника попут Милана С. Димитријевића, који су присутни у више научних области. Он је стварао у десетак научних области, што са посебним поштовањем истичемо. Наведимо само неке од њих:

- спектроскопија звездане и лабораторијске плазме
- физика Сунца
- физика звезданих атмосфера
- атомски сударни процеси у астрономији и физици
- физика плазме и ласери
- радови из историје филозофије и развоја природних наука, посебно астрономије и астрофизике, као и археоастрономије и астрономије у култури.

Но, то није све: Антологија песама *Космички цвет* изванредно је дело које пружа непосредније књижевнопоетско, па и студијско виђење астралних сфера, у које се дубоко и са страстеном радозналешћу загледао Милан С. Димитријевић.

Слободно се може рећи да су умни и подстицајни они научници, који се поред истраживачког рада баве и уметношћу. Милан С. Димитријевић је увелико ренесансна личност, која кроз призму науке, али и уметности, сагледава свет и човека у тоталитету. То је одлика само великана.

Мало је знано, да је Миланов узор Тесла, писао поезију, и да је био страствени љубитељ поезије. У једном Будимпештанском парку, док се сунце клонило западу, Тесла је свом саговорнику цртао у песку принцип рада машина за наизменичну струју, узгред рецитујући Гетеовог *Фауста* – на немачком. Сачуване су, но нису објављиване, његове песме настале у тренуцима дубокомислених напора посвећених тајнама електрицитета, васионе, света и људске душе.

Други велики Миланов узор, Милутин Миланковић, за кога његов ђак Бранислав М. Шеварлић каже: *Милутин Миланковић имао је изразити приповедачки дар. Умео је и најсухопарније теореме и законе из свог омиљеног предмета, Небеске механике, да излаже са вољом и жаром који нас је као младе студенте пленио. Његова богата и свестрана ерудиција, која се није никада сукобљавала с његовом научничком истинитошћу и прецизношћу, већ и његова природна склоност и способност за жив и непосредан говор и уметнички сми-сао да дочара далеке догађаје као живу данашњу стварност.*

Управо наведене особине Милановог узора, готово до у појединостима, одликују и Миланов људски и научно-стваралачки профил. Реномиран је научни посленик на европским и светским просторима, упорна и трагалачка личност у више разноликих подручја: научног, истраживачког, уметничко-поетског, списатељског, нумизматичког, етичког, социополитичког, издавачког, студијско-педагошког, културно-просветног, студијско-популаризаторског, документаристичког и духовног делања. Поред свега наведеног, Милан је стигао да буде и страствени друмовник – ходољубац, како га именује проф. др Никола Цветковић, његов биограф. Опходио је и неуморно туристички обилазио готово све ме-

ридијане и многе занимљиве културно-историјске споменике овог усудног нам земљиног шара. Својим путошћима повезивао је Милан С. Димитријевић, људе и идеје, космос и људске душе, природне лепоте и универзум, импулсивно и зналачки испитујући њихове сваковрсне тајне. Милан Кашанин вели: да је људска душа тајна коју свеколика наука не може да објасни. Димитријевић, свеукупним својим креативним делањем, можда не дели такво мишљење, уз дужно поштовање према уваженом ствараоцу и научнику Милану Кашанину, човеку који је увелико открио сву лепоту фресака у српским манастирима, ставивши до знања међународној јавности, да је Србија одавно у врховима људске и укупне цивилизације, ма шта о њој други говорили данас.

Предано загледани у личност и дело Милана С. Димитријевића, непогрешиво сазнајемо:

Наука, поезија, друмовништво (путовање – ходољубље), три су орт – вектора једног изузетног научно-интелектуалног, духовног и мисаоног система, чије су координате чврсте и детерминишуће, попут оних Декартових координата, одређене науком, песничтвом и путовањима, као осам x , y , z .

Милан С. Димитријевић је научник и предани истраживач широких сазнајних хоризоната, богате имагинативности, делатне истрајности и упорства. Његово разуђено концепцијско сагледавање васколиког света и богатства и разноликости живота, отвара нове путеве, проналазећи исходишта у областима у којима се делотворно остварује. Својим целокупним бивствовањем потврђује став из резимеа чувеног филозофа Бране Петронијевића, који каже да велике личности имају права да посведочавају своје постојање и неуморничку делатност као творци више цивилизација.

За више од четири деценије научног, књижевно-поетског, монографског, историографског, преводилачког, уредничко-приређивачког, редакторског, публицистичко-популаризаторског и вишесмерног предавачког рада, Милан С. Димитријевић успео је да објави више од тридесетак књига, при чему се укључују и иновирана издања превода његових уџбеника и импозантан број дела из очеве (Сергијеве) врло богате и разуђене заоставштине (више од десетак).

Закључно са 2021. годином, његова научна библиографија садржи више од 1000 јединица. У међународним часописима публиковано је преко 350 научних радова као и два прилога монографског карактера, у коауторству са академиком Николом Коњевићем. Крајем двадесетог века био је један од понајвише цитираних аутора у области астрономије.⁴²¹

Поред тога, М. С. Димитријевић је стигао да се бави и друштвено – политичким радом. Делајући у Институту за примењену физику, у два мандата биран је за члана појединих тела, уз пуно поверење сарадника. Био је и члан научно-стручног већа. Доласком у Астрономску опсерваторију постаје секретар и заменик секретара основне организације СК; заменик председника радничког савета, али и председник Научног већа, од новембра 1994. до јула 2002. године.

421 Милан С. Димитријевић, СРПСКИ АСТРОНОМИ У ИНДЕКСУ НАУЧНИХ ЦИТАТА У XX ВЕКУ, SERBIAN ASTRONOMERS IN SCIENCE CITATION INDEX IN THE XX CENTURY, библиотека INSPIRATIO, бр. 2, Задужбина Андрејевић, Београд 2005.

Био је и директор Астрономске опсерваторије у Београду, што је положај на коме је некада био и великан Милутин Миланковић.

Уз то, запажен је и његов рад у струковним организацијама. Члан је Међународне астрономске уније где је био и ко-председник Радне групе за ширење спектралних линија, те члан Организационог комитета Комисије 14 за фундаменталне податке. У Евроазијском астрономском друштву члан је управе и на челу је Представништва ове организације у Србији. У два мандата био је члан Савета, највишег органа Европског астрономског друштва. *Из Европског физичког друштва иступио је у знак протеста због његове политике према санкцијама Савета безбедности УН против науке.* Са посебним поштовањем истичемо ову чињеницу из живота Милана С. Димитријевића, имајући у виду срамно, улизичко и полтронско понашање већег броја српских интелектуалаца, у том тешком времену силецијства, одсуства права и правде, морала и сваке врсте неразумности, инаугурисаним од стране светског жандарма и планетарног каубоја.

Осим тога, био је и секретар Координационог одбора астрономских институција Југославије; члан Председништва, а од 2009. до 2014. и председник Друштва астронома Србије; од 1982. до 2004. председник Астрономског друштва *Руђер Бошковић*; члан Друштва физичара Србије и члан матичног Одбора за астро-гео науке. У једном изузетно тешком времену за Србију и СР Југославију у целини, од које је савремени свет направио концентрациони логор, оптужујући је бесрамно, перфидно, и уз безочне неистине светске фабрике лажи Си-Ен-Ен-а, да управо она има логоре за европске и америчке миљенике, – храбро и достојанствено, са пуно елана и воље, да у немогућим условма, учини за науку СР Југославије, највише што се може, прихватио се Милан С. Димитријевић функције министра за науку, технологију и развој, у влади Радоја Контића. Док су други стајали по страни и злурадо коментрисали стање у Србији, па и у њеној науци, Милан се без бојазни ухватио у коштац са Голијатом, покушавајући да га победи. Требало је имати куражи, личног достојанства и патриотске части за такав подухват. Милан га је имао. Хвала му на томе!

Веома су бројне и запажене активности Димитријевића у научно-педагошком раду. Ту пре свега спадају: предавања из предмета Астрономска спектроскопија, на постдипломским студијама из астрофизике на Математичком (раније Природно-математичком) факултету у Београду. Био је и члан научно-наставног колегијума за последипломске студије на смеру Теоријска физика, област усмеравања Атомска и молекуларна физика – предмет Теорија Штарковог ширења спектралних линија. Под његовим руководством урађено је више дипломских радова из физике плазме, неколико магистарских и докторских теза.

Важно је нагласити да висок ниво научних резултата Милана С. Димитријевића није остао незапажен у широј научној јавности. Цитиран је веома често у иностраној научној литератури, и то од стране најбољих стручњака за астрофизику, лабораторијску плазму и сударне процесе. Поменимо само неке од најзначајнијих светских научника из тих области. Ханс Грим, Мајкл Ситон, Башек, Рид, и други.

Нека од његових стваралачких достигнућа присутна су у монографијама о истраживању звезданих атмосфера и проучавању спектра лабораторијске

плазме. Нагласимо да је до продубљених научних захвата, који се цитирају, дошао мукотрпним плодотворним радом.

На понос српске науке иде и чињеница да су неки од Миланових важнијих студијских резултата, ушли у компјутерске програме и базе података, остварујући тако видан и значајан уплив и у међународним размерама. Успоставио је и деценијама развијао богату и разнострану међународну сарадњу, потврђујући своје делотворно присуство у многобројним иностраним часописима, зборницима и публикацијама. Организатор је више од двадесетак међународних и националних научних конференција, симпозијума, астрономских семинара и сличних окупљања. На овим скуповима учествовало је више од 1000 научних посленика, међу њима и оних најеминентнијих, из земље и иностранства.

Овим, рекло би се, панорамским погледом на живот и дело Милана С. Димитријевића, можемо закључити:

*Богат живот испуњен прегалаштвом, крунисан високим научним резултатима у координатама европске и светске астрономске науке, прожет сусретима и сарадњом са највећим светским умовима у овој области, уз интензивно научно-туристичко ходољубље широм света и посетама најзначајнијим научним институцијама астрономских наука, бројним музејима, општепознатим библиотекама и градовима и метрополама, што су одавно ушли у основе људске цивилизације, **осликава његов прави лик**, како би рекао Борхес. Мирно и са пуно самопоуздања, попут Црњанског, може да каже: **Испунио сам своју судбину!***

* * *

Крајем осамдесетих година двадесетог века, почео је Милан С. Димитријевић, обухватније припреме за истраживања облика спектралних линија. Према подацима Европске космичке агенције (ESA), у то време у Европи више од 2000 научника различитих усмерења и специјалности, радило је у области космичких истраживања, користећи нова сазнања, открића и резултате.

У то време, Милан је већ афирмисан научник средње генерације, који се успешно укључује у плејаду југословенских и европских стручњака. Објављује значајне радове из области модерне физике и астрофизике, у међународним часописима и публикацијама, и учествује на више десетина научних скупова. Врло брзо избија у прве редове као један од најплодотворнијих научника Астрономске опсерваторије у Београду, али и више година успешно руководи овим научним центром. Важно је истаћи чињеницу да је, са сарадницима, конципирао развојне програме и организовао бројне и важне научне скупове, симпозијуме, научно-стручне конференције, веома запажене и високо оцењене у балканским и европским релацијама.

Без претеривања, истичемо да је његов, научно-истраживачки, монографски, студијски, приређивачки, уредничко-публицистички и песнички опус, доказ *модерне ренесансне усмерености*. Човек највишег образовања и културе, полиглота, зналац неколиких светских језика, – напомињемо да му је руски

језик познат као и матерњи. Уз све то, он је и велесветски путник и друмовник. Својим друмовништвом – ходољубљем на директном је трагу мудре Исидоре Секулић, која каже да је проживљено само оно што је пропутовано, што је управо случај са Миланом.

Поред научног рада, високо оцењеног у научним круговима, он је и лиричар савремене космичко-симболистичке и неосимболистичке оријентације. Поникао из песничке школе Миодрага Павловића, чију је поетику делимично прихватао; а у његовој лирици осетан је и одјек поезије Бранка Миљковића. Поетичке поуке Миодрага Павловића свакако су деловале на читаву једну генерацију младих уметника почетком седамдесетих година двадесетог века.

У тексту *Једна паралела, Васко Попа – Миодраг Павловић*, из 1955. године, Михиз пише:

Миодраг Павловић и Васко Попа: покретачи, заокретачи, модернизатори, истраживачи и творци. Белези времена. Међаши поезије. Путокази развитка. И Павловић и Попа су рефлексивни [што је карактеристика и Димитријевићеве лирике] у најчвршћем смислу те речи, интелектуални, церебрални... Песник (Павловић) тешких буђења, јер „над креветом бесни олуја“, и стравичних апокалиптичних ноћи у свету који је више но икад, који је заправо први пут на прагу моћи самоуништења, бележи спасоносне стихове:

Искро разума
Најчовечнија од свих човечности
Утеши мајке
Прореци !

Сва нада, велика нада, непоколебљива нада Миодрага Павловића, у најчовечнијој од свих човечности, у искри разума.

Певање Милана С. Димитријевића унеколико је под утицајем Миодрага Павловића. Но, то не значи да је у питању пуко подражавање поезије овог песника. Наглашавамо, његова је поезија у знатној мери *самосвојна*. Лирика је то дубоке промишљености и замишљености над бесконачношћу, у коју је човек бачен и препуштен себи, да се бори и одгонета тај бескрај и застрашујуће пространство космоса и васионе уопште. Испитује та поезија и безграничности људске душе, тог микрокосмоса, једнако тајновитог као и застрашујући макрокосмос. У том споју недомашног и оног најмањег, у том огромном простору обитава Миланова поезија, филигрански осликавајући општост која је дарована човеку. Из његових стихова, не могу да одолим и по личном избору не наведем неке бисере, на пример из песме *Светионик* наводимо фрагмент који засењује поетичношћу:

Закључан у многоцени сјај неба
На стражи до последње звезде

Тешко је стати са навођењима оваквих бисера, јер смо ограничени временом и простором, али посежемо за још једним, из песме *Горско језеро*:

Ту звезде долазе да се огледају
Понека се омакне и падне

Каква слика! Каква поетско-лирска хармонија! Од оволике лепоте исказане са мало речи, завртело ми се у глави као од најбољег старог вина. Никола Цветковић записује: *Младачлачка поезија Милана С. Димитријевића је у највећој мери у знаку космичких тема и мотива, који су доминантни и када пева о природним силама и збивањима, о љубави, свету и животу уопште...* Небеса су, као и астрални простори, стална преокупација овог лиричара, који је посвећен вечном људском дому:

Са мојим погледом ти знаш
Где је залутај а где прави пут
За вечни људски дом

Жарка нам је жеља да о Димитријевићевој поезији, у скоријем времену пишемо и опширније и студиозније, јер она то завређује.

* * *

Кад је реч о астрономској науци, српски научници су већ оставили дубоке трагове, дајући крупан допринос стваралаштву у овој области. Овде мислимо на Руђера Бошковића, настављача Демокритове мисли о структури материје, и једном од претеча Ајнштајнове *Теорије релативности*. Ту је и индигенизни Милутин Миланковић, први доктор техничких наука код Срба, недомашни познавалац тајни васионе, и климатолог, на кога се позивају, и данас, највећи светски умови у овој области. Не треба губити из вида да је творац календара, тачнијег од Грегоријанског. Путем који су прокрчили поменути великани, Милан је наставио, имајући их пред собом као узоре и светионике на далеким и бурним морима и океанима науке о васиони.

Милан С. Димитријевић био је двадесет и две године на челу астрономског друштва **Руђер Бошковић**; а био је и члан Редакционог одбора **Изабраних дела** Милутина Миланковића.

Једна од научних области којом се интензивно и дуго бави је Теорија Штарковог ширења спектралних линија плазме. Почети његовог рада на овој проблематици датирају из осамдесетих година прошлога века. Као резултат вишегодишњег преданог рада Милана С. Димитријевића на прикупљању и систематизовању библиографског материјала о Штарковој теорији, настала је књига, **Истраживања облика спектралних линија у Југославији 1962–1985**.

Истраживање спектралних линија је од важности за програме специјалних лабораторија и институција основаних са циљем да обезбеде основне физичке податке астрономима, јер се до битних информација о космосу долази анализом зрачења, помоћу поменутих метода.

На једном месту, аутор, зналачки и ауторитативно саопштава: *користећи космичку спектроскопију, прикупљена је и прикупља се велика количина спектроскопских информација у широком спектралном подручју за космичке објекте различите врсте, што посебно подстиче истраживање облика спектралних линија.*

Друга, много обухватнија монографија коју је саставио Милан С. Димитријевић је **Библиографија и индекс цитата**, после које можемо слободно закључити да су свестрани ствараоци, попут њега, са великим упливом у међународним релацијама, својеврсне институције, али и духовни амбасадори наше савремене науке и астрофизике.

Лука Ч. Поповић ће у свом приказу ове **Библиографије** закључити: *сигурно сваком ко се интересује за ову област (мисли се на проучавање спектралних линија – прим С.С.) добро ће доћи Публикација бр. 59 Астрономске опсерваторије, аутора Милана С. Димитријевића. Један од најплоднијих истраживача у тој области, излаже детаљну библиографију и индекс цитата наших истраживача у периоду 1962-1985.*

У овоме тексту често помињемо **Теорију Штарковог ширења спектралних линија плазме**, којом се Милан С. Димитријевић најдуже и најуспешније бавио, остваривши значајне резултате. За мање упућеног читаоца, дајемо кратко и упрошћену дефиницију те теорије, уз бојазан да ћемо одступити од строге научне одређености.

У плазмама виших електронских концентрација преовлађује **Штарков ефекат** што доводи до појаве ширења и померања спектралних линија. Штарков ефекат последица је микроелектричног поља у плазми, и често се користи за дијагностику плазме, првенствено за одређивање електронске концентрације. Једнако је применљива за испитивања у васиони, али и у лабораторијским условима.

* * *

Студија **Српски астрономи у индексу научних цитата у XX веку**, Милана С. Димитријевића, одликује се систематичношћу, логичким редом и методичношћу. У овој занимљивој књизи, представљени су радови српских истраживача, чији је утицај у астрономској науци XX века присутан. Садржи листу од 38 остварења која су имала највише одјека у међународној јавности.

Приметно је да је први цитирани рад Милутина Миланковића из 1908. године, али и то да је у последњим деценијама XX века број цитираних радова наших научника знатно порастао, што је доказ динамичног и свеобухватног развоја астрономске науке у нас. У историјском прегледу развоја астрономије код Срба, Димитријевић истиче немерљив значај оснивања Астрономске опсерваторије у Београду, као и улогу њених оснивача и руководилаца, Милана Недељковића, Војислава В. Мишковића и Милутина Миланковића, школованих на елитним европским универзитетима. Укратко, Астрономска опсерваторија била је стожер развоја астрономске науке, и уточиште најумнијих људи из

области науке о астрономији. Ограничени временом и простором, нажалост, нисмо у могућности да поменемо све заслужне људе, као ни часописе и публикације, које је стваралачки изнедрила Астрономска опсерваторија у Београду.

* * *

У сарадњи са Александром С. Томићем, Милан С. Димитријевић написао је уџбеник **Астрономија** – за *IV разред гимназије, природно-математичког смера*. То је солидно студијски заснован и добро осмишљен увод у научно сазнавање и проучавање астрономије.

Немиран стваралачки дух навео га је да се лати и писања предговора и говора за књиге песничког и прозног књижевног стваралаштва. Тако је настао **Поговор** (једног Милана) за збирку хуморно-сатиричних стихова **Испод писте... глесте**, астронома Миодрага Дачића. Присутан је и лирски инспирисан предговор за роман **Ратник** Милана Јовановића. У предговорима и поговори-ма, Милан С. Димитријевић показује широку културу, ерудицију и енциклопедијску обавештеност, што није чест случај код људи из области егзактних и математичких наука.

Посебно је запажен, и високо оцењен, његов преводилачки рад одабраних научно – стручних текстова светски признатих научника. Овде помињемо само неке од њих:

- Текст руског академика Михајлова, **Телескоп пречника шест метара**, за часопис **Васиона**. Телескоп је смештен на северном Кавказу, у огромној округлој кули са обртном полусферном куполом, тада највећи телескоп – рефлектор на свету. Треба нагласити да се део посматрачког времена на овом телескопу, уступа сарадницима других астрономских установа.
- Текст астронома Сергеја Коротина са Астрономске опсерваторије у Одеси, о експедицији у Јужној Африци, поводом потпуног помрачења Сунца 2001. године. И овај превод објављен је у поменутом часопису.
- Превод чланка Магде Ставински о румунском астроному, и цењеној културно-стваралачкој личности, Спиру Харету, објављеном такође у часопису **Васиона**.
- Поменимо и превод из руског часописа **Земља и васиона**, а потом и књигу Гонзала Алкаина, **Како бити господар сопственог живота**. Алкаино је 1978. године основао Астрономски институт **Исак Њутн**, у Чилеу. Као резултат присне сарадње Милана С. Димитријевића и Алкаина, 11. априла 2002. године основан је југословенски огранак Међународног астрономског института **Исак Њутн**.

Пишући о Милану С. Димитријевићу не можемо да не кажемо и понешто о његовој п е д а г о ш к о ј д е л а т н о с т и, пре свега на Београдском универзитету. Био је предавач на постдипломским студијама и писац уџбеника, ментор при изради магистарских и докторских теза, стварајући услове за постизање видних резултата у оспособљавању младих научних посленика. Овде помињемо само неке:

- Владимир Кршљанин, са тезом, **Штарков помак јонских линија код топлих звезда**, на Природноматематичком факултету у Београду.
- Нели Кристин Тодоровић Васин, са тезом, **Анализа упрошћеног семикласичног прелаза за прорачун параметара Штарковог ширења спектралних линија неутралних атома.**
- Ненад Миловановић, са тезом, **Допринос Штарковог ширења интерпретацији СР (хемијски неправилних – прим. С.С.) звезда.**

Посебно је вредно пажње што је Милан С. Димитријевић, са пуно воље, знања и залагања, стварао нове кадрове. И, како то бива код добрих људи, било је оних који су му то признавали и захваљивали, уз пуно поштовање према његовој научничкој, делатној и људској личности. Али, било је и оних који су му се *одужили тако што су се бацили каменом на њега*, кад су дошла смутна и сулуда времена, избацујући на површину сав људски шљам и традиционалну, по злу познату, српску нетрпељивост, омразу и завист. *Such is life*. Да будемо у корак са временом.

Постоји лепа традиција да људи од науке и знања, чак и они највећи, попут Тесле, Миланковића, Ђорђа Станојевића, држе предавања на јавним трибинама, за шире народне масе жељне сазнања о новостима из науке. Ни у овом послу Димитријевић није заостајао за својим узорима. Он је одавно изашао у јавност са великим бројем научно-популарних и стручних чланака, и прилога из астрономије и физике. Забележено је да је оваквих предавања било неколико стотина, у последњих пола века. Држао је научно-популарна предавања на факултетима, у библиотекама, школама, домовима културе, на трибинама, у клубовима, а у последње време и на појединим телевизијама, широм Србије и ван ње. Одржао је и више од сто научних предавања на међународним конференцијама. Такође је био позиван, и одазвао се, да одржи предавања о резултатима својих научних истраживања, на иностраним опсерваторијама и универзитетима. Ту спадају, пре свега, предавања у Медону (Француска), Бохуму (Немачка), Ваљадолиду (Шпанија), Казању (Татарстан – Русија), Торавереу (Естонија), Кијеву (Украјина), Атини (Грчка), Армагу (Северна Ирска), Сент Ендрјусу (Шкотска)...

Јавну предавачку активност почео је 1978. године, на Институту за примењену физику у Београду, са темом о ширењу спектралних линија плазме. Исте године на том Институту беседио је и на тему, **Ново о старим планетама**. На Коларчевом народном универзитету говорио је о деловању и утицају комета. Треба рећи, да и на оваквим предавањима, која најчешће имају популаризаторски карактер, Милан излаже и стваралачки интерпретира одређене садржаје, трудећи се да мисаоно подстакне и ангажује слушаоце. Посебно истичемо податак да стваралачки опус овог научног истраживача обухвата више од хиљаду научних радова, укључујући пре свега оне најеминентније, у међународним, европским и светским часописима.

Вредан је допринос Милана С. Димитријевића проучавању историје и филозофије природних наука на нашим просторима; при том се истиче улога научника-истраживача, и еминентних студијских индивидуалности. Својим

свеукупним радом битно је допринео ширењу и популаризацији астрономских знања у Србији и шире. Не треба сметнути с ума да је дао изузетан прилог модерном, оовременом организовању наше астрономије у неколико развојних праваца.

Сводећи овај само делимични преглед богатог, успешног и часног живота и научног делања, Димитријевића, закључујемо да је он неоренесансна научно-стваралачка, уметнички креативна и друмовнички-путешествена појава, ерудитске усмерености, разуђених концепција и продубљених историјско-прегалачких тежњи. Због тога, не изненађује чињеница да му је Национални савет за научни и технолошки развој, с пуно разлога, доделио високо звање **Заслужног научника**; јер плодотворно проноси светом славу модерне српске астрофизике.

Одељење за математику, физику и геологију, САНУ, још 1994. године подржало је кандидатуру Милана С. Димитријевића за избор у звање дописног члана САНУ. У два маха недостајала су му само три гласа за избор. Надамо се да ће у једном моменту добити и та поменута три гласа и постати уважени академик, на част и Академији, али и свима који га познају и поштују његово научно дело, и његову личност што баштини норме хеленске мудрости и етике.

Пишући овај текст, све време ми се врзмала по памети она Чеховљева реченица: *Како је ништаван човек кад се упореди са васионом !*

Одмах иза ње, намеће ми се одговор: **Како мора да је велики и моћан човек који познаје законитости и тајне васионе !**

Да, мислим и на Милана С. Димитријевића, астронома, песника, друмовника.

* * *

Додајмо на крају неколико појединости биографског карактера, повезаних са родитељским домом и завичајем:

Космополит по целокупном сопству, Милан С. Димитријевић рођен је 1947. године у Лесковцу, од оца Сергија, Пироћанца по рођењу, и мајке Наде, Лесковчанке. Универзитетски професор и научни радник највишег ранга и угледа, поготово у нумизматици, и дипломирана правница, одгајили су и васпитали свог сина у духу највиших моралних, радних и људских вредности. Целокупним постигнућима свога сина могу да буду задовољни, јер су на најбољи начин извршили родитељску дужност.

Завичајни Лесковац такође има разлога да се поноси својим Миланом, по никлим из његових неدارа. Кад се човек који крене са лесковачке калдрме, вине до нивоа **Заслужног научника**, заслужије и да му се његов родни град скромно одужи. Ако будемо умели да на прави начин поштујемо своје суграђане, заслужне научнике, уметнике, привреднике, доказаћемо, да пре свега поштујемо град Лесковац, и себе као његове становнике.

Наведимо овде још једно знаменито име српске науке: Звонка Марића! Рођен у Бујановцу, живео је и школовао се у Лесковцу. Так је Лесковачке гим-

назије. Академик, физичар светскога гласа, радио је у Институту за нуклеарне науке у Винчи, у лабораторији за теоријску физику; потом је пуно година био њен руководилац. Деловао је као професор на ПМФ у Београду, држећи курсеве на постдипломским студијама. Од 1972. године је и у Институту за физику. Уз то, професор је по позиву на Институту за нуклеарну физику **Орсеј** у Француској, Институту за нуклеарне науке у Дубни, СССР. Више пута боравио је и у Европском центру за нуклеарна истраживања ЦЕРН.

Предлажем да локална самоуправа, постави пригодна обележја на кућама у којима су се родили и живели Милан С. Димитријевић, Заслужни научник Србије, са својим родитељима и Звонко Марић, уважени академик. То би било најмање што Лесковац може учинити, у знак захвалности двојци изузетних и знаменитих грађана који су његово име пронели широм света.